

Изази суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ и АУСТРО-УГАРСКУ на годину 6 ф., на по године 3 ф., на четврт године 1 ф. и 50 новчића.

За БОСНУ и ХЕРЦЕГОВИНУ и све остале земље у ЈЕВРОПИ и АМЕРИЦИ: на годину 20 франка, на по године 10 франка, на четврт године 5 франка.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

Л И С Т З А П О Л И Т И К У И К Њ И Ж Е В Н О С Т .

СЕДМИЧНИ ПРЕГЛЕД.

ЦЕТИЊЕ, 23 октобра.

Предлог војничког закона, што га је гроф Каприви израдио и поднио буидесрату на претрес, већ је у власти јавности и на првом мјесту журналистичког занимања. Пројект овај тражи одједном 67 милиона марака изванредног кредита, а редовни годишњи војни буџет установљава на 64 милиона.

Судбина овога пројекта није извјесна; извјесно је толико, да неће у сабору продрјети, ако Каприви не задобије католички центрум, што може постићи само знатијем уступкама. И већ се говори о могућности, да ће влада морати отворити врата језуитима и осталијем религиознијем редовима протеранијема, да се опет поврате у Њемачку.

Прашка „Политик“, говорећи о овом пројекту, који је толики утисак учинио у свијету, али највише у Њемачкој, вели, да овај пројект није ништа друго него резултат великог политичког пораза, што је Њемачка претрпјела Кронштатом. Пошто је пак ъемачка влада, услед одступања Бисмаркова, била принуђена, да надокнади оружавањем, што је изгубила у коп-церту јевропских држава политиком, нема никакве сумње, да би у престојећој борби истина мога Каприви напути, али никада војнички пројект. Јер ъемачка мора да плати Кронштат, и она ће га платити.

Тако тумачи старочески орган овај војнички пројект грофа Капривија.

Овијех дана догодила се промјена у заступству Аустро-Угарске код берлинског двора: на мјесто грофа Сечењја сада је Сећењ. Тијем поводом

берлински „Пост“ рече: „Поједини листови држе, да је наименовање Сећењја на мјесто грофа Сечењја у свези са наміјером бечке дипломатије, да задобије берлинску политику на одлучније подржавање извјеснијех аустројскијех планова на Балкану. Гроф Сећењ, који је тако дуго и тако одлично заступао у Берлину Цара Франца Јосифа, познавао је добро земљиште, на ком се налазило, а да се за таквоу пустошество сувише не заузима. Он, који шире она песимистичка схватања, требало би да знаду, да и гроф Калноки много више познаје нашу политику, него ли што треба да добије потпуно увјерење, да Њемачка истинитој на земљишту највијеријег савезништва, али да се никако не удаљује од великијех гледишта, што је кљаз Бисмарк утврдио. За аустројске особите интересе на Балканском полуострву Њемачка није обавезана да се заузима на никакав начин. Г. Сећењ важи лично као ревностни пристапа тројног савеза. Тако се још мање може претпостављати, да ће се он држати другачије политике, него што је гроф Сећењ, у толико мање у колико се није чуло, да су у Бечу били незадовољни са начином, како је гроф Сећењ овдје своје инструкције извршио.“ У Бечу је ова изјава немилу дирнула ъемачко-либералне листове, али се томе чули „Политик“, јер што је „Пост“ сада рекла, то је за пријеме Бисмарково по стотину пута речено. Онда су се сличним изјавама у Бечу чинили и извјешти, на за што баш сада да се узнемирују! Тијем само може се допринијети, да изван Аустро-Угарске многи узму, да је бечка политика збиља рачунала, да ће промјеном канцелара у Њемачкој изчезнути свака сметња, која је стала на путу безусловном заједничком раду

Њемачке и Аустро-Угарске у балканској политици ове пошљедње. Била ова изјава „Посте“ официозна или не, прашки лист вели, да она показује на опипљив начин право лице берлинске политике.

У Будиму се ономадне имао открити споменик „хонведима“, који су били у револуцији 1848—49 за независност Угарске — али се та свечаност одложила до бољијех времена, јер влада није смјела од опозиције да изведе ту свечаност у духу помириљивости између хонведа и царске војске.

У Будиму је одавна подигнут споменик генералу Хенцу, који је напуо на будимскијем зидовима бранећи град од хонведа. Овај би споменик Мађари дигли да могу икако. Сада се хтјело доћи до неког замирења између хонведа и царске заједничке војске и то, да с једне стране заједничка војска учествује у тој свечаности, а с друге, да се положи од стране хонведа вијенац на споменик Хенцијев.

Због тога програма дигла се била читава бура у угарском сабору, која је трајала читаву седмицу и која је свршила тијем, да је свечаност ту требало одложити, чим је влада Сана-ријева претрпјела прави пораз, те ће морати дати оставку.

ИЗ СРБИЈЕ.

Београдски „Одјек“ доноси ову ријеч главног одбора народне радикалне странке:

Равно је два мјесеца данас од кад се у нас извршила промјена у управи земаљској. Вријеме које је од тога доба протекло даје могућности, а сами догађаји који су се у том међувремену развили налажу да се види гдје смо, на чем смо и камо идемо. То је нарочито дужност једне политичке странке, која је до јуче земаљом управљала

која има основа вјеровати да је и данас огромна већина народа уз њен програм, и која има и извјесну одговорност пред народом и историјом за будућност оног система владаштва, који је она, у другој борби од двадесет година, извојева а за своју отаџбину. За то је Главни Одбор Народне Радикалне Странке у пуној сједници својој од 9. овог мјесеца, одлучио извјестити и констатовати, пред народом и јавним мњењем ово:

Промјена владе и узроци њени.

Влада радикална одступила је с управе земаљске 9. августа ове године с тога што Краљевско Намјесништво није одобрило њен предлог да се сазове Народна Скупштина у ванредни сазив те да ријешити трговачки уговор, који је, према санкционисаном ријешењу Народне Скупштине од 31. марта ове године, требало да ступи у живот 1. јануара идуче године и да, према чл. 71. Устава избере трећег Краљевског Намјесника. Разлог за одбијање тога предлога пред владу је Краљевско Намјесништво извјестило овај: да по одредбама Устава трећег Краљевског Намјесника не може да бира Народна Скупштина, која би се у ванредан сазив састала, већ само Народна Скупштина у редовном сазиву свом. — Пошто је тако одступила радикална влада Краљевско Намјесништво је позвао либералну владу којој је према Уставу јасно био одређен задатак: да учини апел на народ, што је и Намјесништво, при расстанку с радикалном владом, изјавио ријечима: ми ћемо господу, апеловати на народ! — Правилна примјена Устава захтјевала је: прво, да апел на народ не врши партиска влада; друго, да се апел на народ учини одмах јер треће: стални је уставан захтјев, да у уставној земљи не може бити владе која нема за себе поред повјерења Круне и повјерење Народне Скупштине. — И најновији сличан примјер у Грчкој утирђује правилност овакога схватања, а у истој рији јевропске парламентарности заман ће се тражити примјер: да је влада, доведена на управу једностраним повјерењем Круне сједла два мјесеца, на онда тек сазивала стару Скупштину, не дајући за све то пријемо од себе никакв знака да жели апеловати на народ. Наравно, ондаје је ријеч о редовном и правилном стању. — У Србији пак од 9. августа

ЛИСТАК „ГЛАСА ЦРНОГОРЦА.“

ДЕВЕТ ВЕСЕЛИХ ДАНА.

Успомене цетињске омладине са излета у Никшићу.

„Што је било, то ће бити: Црногорац побједити.“

И. Петровић Петровић.

(Наставак.)

III.

Још не бјеше сунце помолило иза дивовскога Кома, круне Кучкијех гора над Пинерском Стијеном; али бјеше огријало комат од високе Јобине над Гарчевима, па се спуштало полагано оном низдолицом низ Гарчеве и Загреде, кућећи и нијући росу јутрошњицу са младога лишћа и зелене траве, докле не сиде на бијели Данилов град, да утоли разгријану жеђ на хладној Зети. Пала наоколо јесења чајина, те не видиш, него као кроз магу, тамо преко моста на Зети, китњасто село Нажиће, са високим Тарашем изнад њега. Десно се пружа Слатина, над којом се уздижу лонни Крстац; а мало даље бјелицају се питома села преко манастира Ждробаника: Вучица и Јеленак, Лабе и Мартинићи; а лијево: Малевићи, Сретња и Фрутак: сва на јесени врлетињих брда Стрмца и Гостива. Изнад вароши понио се и раширио високи Гарач, према којег се гиза и огледа зелена Прекорница. Навише, тамо испод Плата, а између бреговите Слађеве горе и страничних Острошких Грета, пружа се и још питома и плодовита Бјелонављина равнина чак до Дреновачке Отоке.

Било је рано у јутру. Могао си видјети само по гдје коју водарицу и дрварицу, гдје сјеку покрај тебе као муња на воду и у дрна; или опазити марљивог ранонцога тежака, гдје се потеза на наботу. Остала се варош још

њихале у крилу слађаног јутаријега санка; те нијеси могао ни чути друго, него у ријетко по којег а пјетла, гдје се дозива са својим пријатељима и познаницима из Нажића.

Ипак да си раније устао, могао си примјетити по главној улици Данилова града, гдје се шта испред бијелог двора снажан и крупан човек; згодан, а одјеви у дивно црногорско рухо: са златијем јелеком на плећима и срмајли дамаданом на препма. То је био г. Филип Петровић, управитељ јавних грађевина, а вјазашњи љубимац омладине. Он обично рано устаје, да се на ужива свјежег раног ваздуха; али, — чувши за наш синоћни доазаак, као и то да намјеравамо рано кренути — то јутро је г. Филип зором подранио, да нас дочека и непусти, докле не сврнемо код њега на чашицу добродошлице и сретнога пута. Него г. Филип могао се и не трудити толико; јер је вођа још синоћ при расстанку углавном са омладином: да се сјутра сабавде окупио код њега на кафу; па отоде сви за једно, да пођемо код г. Филипа, да се с њим видимо и упитамо за јуначко здравље.

Тако је и било.

Још не бјеше 6 сати кад смо се упутили за вођом право г. Филипу. Напили смо га пред кућом. Ту смо се слатко изгрдили; па онда за њим унутра. Показао нам је кућу са лијепо, пространим, четвороуглоном бантом и хладним, дубоким подрумом. Кућа му је велика и укуено планирана; али није сва довршена. За то ће се и напамети један немешу нас:

— Ово је за велико чудо! Ми мишљасмо, да ћемо овдје наћи дворе и сараје, кад тамо, — а то — ево видите! Све некакви заби се и скри се, а на по куће ни тигала није. Хајте да идемо кад нема човек ни сувоте, да нас прими.

Тада ће покрштени госп. савјетник:

— Није него и још нешто — де шужо и де абашо; — а ја сам видио у те заби се и скри се — де шужо и де абашо — све некакве госпође на оброче,

на све некакве црне даме на грлине; па — као што знаш... то јест де шужо и де абашо — повјешане некакве поге од венрова; па — де шужо и де абашо — право да ви кажем: баш у те заби се и скри се тондије би ми било на Водични пошт, него дома о Илину днеси!

Г. Филип уживао је у нашим шалама и лијеноме расположењу.

Међутим је дошла жежена ракија из Филиповијех подрума.

— Јесу ли ово оне савјетникове госпође на грлине! — рећи ће вођа у шалу машајући се за једну бочицу ракије. — Боже, и ако су црне, добро су нам дошле. Хајте да се почнемо авизавати, али — б с с и ј е х г л а в а !

Поскидасмо сви канице, а вођа ће:

— Здрав, Петровићу! Под твојијем

пјесменом људи су се вазада и на свакоме мјесту људски примали и дочекивали. Нема на свијету тога блага ни богатства, за које бисмо промијенили доброту нашега Господара и братске дочеке Његовијех Петровића. Нијем за то у здравље доброга Господара и лијене наше браће Петровића!

— Живео Господар!... Живјели Петровићи! — пробудило је и онога, ко је најдоцније синоћ у главној улици заспао.

На то ће г. Филип:

— Ми Црногорци немамо сребра и злата, да се тијем пред свијетом фалимо и узносимо; али имамо нешто, чиме можемо свакоме зорно у очи погледати, а то је: наше еписко чојство и јунаштво, које смо неоскрњено кроз све вјекове сачували. Чојство и јунаштво заједничка је имаовина свакојега Црногорца: оно прво му се са стоји у братскоме предусријетању и дочеку своје браће и пријатеља; а ово друго у ваздашњему пожртвовању самога себе за Господара и отаџбину. Ове двије врлине, које Црногорци над другцијема народима дижу, увијек се у највећој мјери хране и подржавају на Свијетлоте Двору нашега Књаза и Господара, те за то и ми сви остали Црногорци, као што се у свему на Њега угледамо, угледамо се и на то, да

будемо вазада, као и до сада, људи и јунаци... Здравно омладино, која идеш по тим спурним стопама чојства и јунаштва за својијем Књазом и Господаром!

На то смо и још по једну одиједили, па се поздравили.

Коњи су упрегнути чекали. Посвиједасмо и, тамаз да кренемо, а у то послужитељ г. Филипа трчи и носи на свакоја кола по једну — црну госпођицу на грлине.

Примисмо, захвалисмо, потјерасмо.

И опет се погледаше јучерашњи момци, и опет зацрта пушка, и опет потхвати трло:

Ко ће узет наше сазне,
Док су наше адрло главе? —
Нико други, ни Бог неће,
Кад саобода наша креће! —
Што је било то ће бити,
Црногорац побједити.

Тако цјеснајући и веселећи се јурили смо испод Главнице, на мостом на Шареној Плати, преко ријеке Грчанине право на Орју Луку. Ту нам село Фрутак остаје на десној страни готово под сами пут; а мало даље, између Фрутка, Бритвића, Творића и Кујаве, Слати, 4 гласовити ри болов пастрве. Уз лијену обалу Зете, како смо се возили са Орје Луке преко Плата, страном испод Слађеве Горе, разгледали смо и богато Добро Поље, за којим долази Дреновачка Отока.

Бјелонављина је равнина и обилата и лијена. Она дубодолна, која се постојено сужава до Дреношнице, уточена међу високим брдима, те се у њу спуштају са обје стране најстаријим заповидама и вазада живим брежуљцима и хумовима; по сриједи засијана сваковреним сјеменом, а на окрајке засађена питомом вођком и многобројним виноградиња, над којима се опет простире густи шуме и алује: ствара тако разнолико јединство, да га се оно не може доста од милине нагледати. А Манастир Острог, горић и доњи, храм св. Василије чудотворца, уклопао се у дугу етијену испод страничнога слома врлетињих

1) Водовод.

пост-ја партизанска влада једна, коју Круни
није препоручило народно поверење,
изразито у великој Народној Скупштини.
Та влада није програм и у чему показује
стараше своје и за кирије на школској граде
и не себа са своје прве дужности, ала
на народ, који у таквом акту једном и не
помишља. Она ради два месеца државне
неправде, а не прити апел на народ. Она
своје два месеца сазива стару Народну
Скупштину, у којој има 15 посланика
своје стране, у редован годишњи сазив. —
Гливно Одбор Народне Радикалне Стране
сваки и дужност јавно онде конституи-
рати: — 1. Ако је Краљевско Намјесниш-
тво за разјешњавање старе владе био
харок тај: што је оно хтело, апел на
народ добити уверења да је влада са
својим предлозима изара народне лекове
онда је правилина пресека уставна захтевала
да нова влада одмах распусти стару Ску-
пштину и и-ново народна изборна скупштин-
ске. 2. Противна радња значај: или да не
стоји извесно разлог за промену владе,
те онда и сама промена од 9. августа
има са свим други карактер; или нова
влада нема позитивно изаја од изборног
дејста, на једној противно уставним конвен-
цијама, употребом државног ауторитета
и апарата утицати на и доде влада
без Народне Скупштине. 3. Ако је право
уверјење Краљевско Намјесништва да је
исмено чл. 71. Устава такав: да избор
трећег Краљевско Намјесника може
извршити само Народна Скупштина у
првом редовном сазиву, онда, према садаш-
њем стању ствари, неопходно следеће
ово: Или избор трећег Намјесника мора
извршити већ сазива Народна Скупштина
и онда нема позитивно изјава на народ кога
је после промене морало бити; или ће
тај избор извршити Народна Скупштина
из нових избора, и онда он мора бити у
извесном сазиву према јасном и катего-
ричном наређењу чл. 101. Устава, који
вели: „Ако се општи избори врше после
распуштања Скупштине, Трогославски пер-
ода скупштинска ће се распуштају од јуна
септембра месеца. Прије почетка те и-
рије Скупштина се може сазвати у
напредном сазиву. 4. Ако би се, и кад се
распусти сазива Народна Скупштина
хтео одржати као тачна теорија: да само
први редовни сазив Народне Скупштине
може бирати трећег Краљевско Намјесни-
ка онда би се тај избор морао извршити само
у сазиву од 1. новембра 1893 године. 5. А
то би било противно чл. 71. Устава, који
одређује: „У случају да који члан намјес-
ништва умре... друга ће два намјесника
отпуштају државне послове до придо-
сетања Народне Скупштине која бира
трећег намјесника.“ 6. Према свему овом
јасно је ово: факат да апеловање на народ
није унишенио ни у августу ни у првој
половини септембра уништава разлог да
је апел на народ узрок промени; факат
распуштања сазива Народне Скупштине
после тога времена, данас, унишито би
теорију да се трећи Краљевски Намјесник
мора бирати у првом редовном сазиву, јер
првог редовног сазива, који би био и

први сазивак Скупштине (чл. 71. Устава)
онда већ више не би могло ни бити.
(Наставиће се.)

ДОПИСИ.

Бољевићи. 13. Октобра 1892 г.

Саборна, цијелог племена, црква у
Бољевићима, има два олтар, први посвећен
св. отцу Николији а други св. Претечи
и Крститељу Јовану, крстом омену Боље-
вићког племена. Црква стоји на узвишеном
мјесту, изне високог пута, на врху племена,
из погледу, готово, цијеле питеме црквице
вишје, дугачка је 14 а широка 13 метара.
Два су олтар, цијеле питеме, два свода.
Изнутра је сведена с водовна, преко
два стуба од камена, те су по средини
цркве. Она је дивно подочана на даму.
Срећном објашњава, од темеља од
паван, г. војвода Пашамац даде саградити
о својем тронку нови звоник од приједно-
сти неколико стотина филрина. — Облика
четворостран у висини 14, а у ширини
3 метра, на коме су четири звона, а на
врху промобран. На звоник стоји
ватине: „Овај звоник подиже Војвода
Пашамац, војни министар, као
споменик, својему отцу протојереју Миха-
илу у мјаци Давиду, 1890 год.“

Црква св. Николе није предавна
грађена и издостављана; а црква светог
Јована староградина је, која се је скоро
на ново на темеља предиза, и тако била
неосвећена. Иконостаје у објашњава био је
одвећ стар — изгубљен. Г. Војва. Паша
Пашамац, војни министар, да оншта Бољеви-
ћи га у своју велику замишљину, то
замисли сам учество, и учини, за љубав
своје општине а за свој вјешти емоци; те
погоди се иконостаја Василијом и браћом
Теофилом и Алексом Ђивовима, за 1000
талајера нови иконостаје у објашњава
који га начини тако, да му мислим нема
равна у држави, као што и сами Ђивовски
говоруху: „Овај је у манастиру Острогу,
одконали су од осталих, што смо их до
сат начинали — најбољи и најдешњи —
само, што је овај виши од Острошког“. На-
чињен је цио од дубовине, од једно-
ставних комада; а по врху ивица бикан, са
златним и бојма врло фино уметачан
модеран — праве слике светитеља.
Конструкција икона и пропорција слика,
слика, природно јестива погођена, те
то све једно другом одговара, да заиста
човјек, кад прилику дође, а још више кад
се боље загледа — диви се море.

На храму св. Јована више сјеверних
двери стоји ватине: „† У име Оца и
Сина и светог Духа, а у час чеснаг и
славнаг пророка и Претече Крститеља
Јована, овај свети иконостаје, у мјесту
свога рођења, за свој вјешти споменик
приложи Министар Војски госп. Војвода
Пашамац. Ова света и боготворна
задужбина, би учинена под владом Њего-
вог Високопреосвештеног Владике Господара
и Његовог протопреосвештеног Николаја I. Петро-
вића Његова; а с благословом Његовог

Високопреосвештеног Митрополита пр-
ворекана госп. Митрофана. Сврши се 20
септембра 1892“. А тако што стоји и на
иконостају другог храма, са измишом,
спомеником: „Светитеља Николаја Мирли-
кијског Чолотворца“.

Пошто се је иконостаје и све друго
довршило, онда се је замолио с. Митро-
полит да дође, да храм освешта, који
заједно са г. Војва. Пашамацем у пратњи г.
протођакана Радичевића, дође у Црпину
у 10 с. м. у 6 ура у вече, ништа кона и
вјетар, нијесу дали ранче изнети се из
блато. Должао Његовог Високопреосвеш-
теног одговори се звона на сви јек, и
аушницаја испред цркве. Г. Митрополит
дошавши, уђе у цркву, поклони се и
помоли се Богу пред св. тријемом и прати
се на конак у староградина — браћа војво-
дина, Петра, Сјутра дан 11. т. ј. у пољењу
у 9. ура почето је освештање храма, и
иконостаје, ватином, ивице освештања
и заједно, почето се Богуду жење, на коме
су учествовали: Њег. Високопреосвеш-
теноство Госп. Митрополит, протођакан
Филип Радичевић, и господи свештеници:
протојереј Вук Пашамац, поп Саво
Кавић, поп Мића Вулићев, поп Лука и
поп Саво Вуковичевић. Црква је дубље
била пуна народа, на врху сваког збоје
свешти Митрополит изговори је таку бесје-
ду, да не само да је морала, него заиста
јест, заједно са свима. Била је доста дуга, али
је народ тако наплатно слушао, и појма
није сваба, да је све стрешно, сад ће пре-
кинути нема више. Али је морало тако и
бити; јер је била одвећ јерешита, на
основу светог писма, изјеним примјерима
изведени, а заједно младости и украша-
вања цркве, о слози, ујашњеној љубави,
рану, послушности, оминости Богу цркви и
Владци, о добротворним прилозима срам
стаја и могућства, ишмишљени као при-
мјер величанственог прилога госп. Војводе
Пашамаца. Г. Митрополит је својим поже-
но рјешеним и слатким говором сваког на-
јешно. Најпосле закврши бесједу молећи се
Свештенику за дуга живот и здравље
Његовог Високопреосвештеног Владике
Николаја, Владике Домана и свештеника
Црногорског, и тиме поздравом Богуду
жење сврши се на 11½ ура Пошто
се изишло пред црквом, онда је Г.
Војвода Пашамац изговори оне дивне
рјешени: „Браћо, ви благодарите мени, за
овај иконостаје и звоник, а ја — поднати
кажу — рече, све имам, да благодарим и
захвалити, моје и наплату Доброто Госпо-
дару Његову Николају, који ме је до овога
стесна по свој неограниченој милости
удужио; те тијем наплатом дао ми је —
Она — прилику, да моју мисао у овоме
сиромном прилогу отворим. Он је —
дакле — поднати овај иконостаје, а не ја,
у име чега кличем заједно наш Добри Го-
сподар, Његов Никола I. Живно.“ На тем је
дио народ громкосно узвикнуо: „Живно
Господар!“ После је следовала трпеза, коју
је Општа Бољевића, из љубави, коју
је имала, видјени Г. Митрополита у својој
средини, и свога добротворца г. Војводу, и
за велики, ријетки прилог, кога им је г.

В. Пашамац учинио, поставила трпезу
пред црквом у јавији. На тој трпези било
је нешто више од 300 душа. Трпеза је
била црногорска богата, Бољевића су заједно,
овога пута, као и вада показивали срдечност
гостопримства. За вријеме ручка било је
здравица: од стране Г. Митрополита и
Војводе Пашамаца, за дуго и срећно
владство нашег премлаз Господара Његова
Николаја. Г. господар Саво Пашамац
напо је за опорављено здравље и
дуго живот Његов Високопреосвештеног — наше
мајке Његове Милени. Г. Павло Паша-
мац абутант VII. бр. јавно је врло јасну
и јерешиту здрављу Његовој Свјетлости
Наследнику Његову Давиду. Г. прото Ву-
кович Пашамац напо је отишајем чланови-
ма срећно Владике Домана. Дале је
било здравица, так да се је сваког часа
прилозом изишајем од „живно“. У
пратњи свештеника је била сјајна, величан-
ствена, да је ријетко у Црпину тако било.
На вријеме не је тај дан по жељи
послужило. У мало незаборавних, захвалити
општину, како су једну школску ишчисти
ишчистом богатом трпезом, истина деца су
ишчиста, али су их се они на вријеме сје-
тили, и посјеђали их за сфору на броју 56.
Г. Митрополит и г. Војвода Пашамац зау-
ставили су се још један дан, а 13. тек
рано у јутро отпутовали, праћени готово
од цијеле општине до Врп Пазара. 4)

1) Цркваједба. У цркви Бољевићкој има за-
писаних крстона сребрних и позлаћених, такшер и
јешајем и других прилога и свештеника
и св. крста, које су као ишчиста на Ружије кон али;
а и то ће бити госп. протођакан Филип Радичевић
у својим старинама поблаже

Лука Јевровић, учитељ.

НАРОДНА ЗДРАВЉЕ.

Азијатска колера — Cholera asiatica.

(По рускоме ишчисти др. М. Радулов.)

(Свршетак.)

Распошљавања бацила подизно одго-
вара лавинацији процеса, и објашњава са
државишних у болесном организму објаш-
њава странију и ујашно дејствие на цио
кавал крајева. У унутрашњим органима
и крви ишчисти могао до сад открити
бациле; у бубовинама Кох је ишчисти само
дио пута ишчисти макробе и то у објашњава
случајевима. Кох по анализу доказано је,
да су те масе (бубовине) управно из
црпине. Да би фактички ујешно медицин-
ски свијет о важности значењу колерне
бациле, Кох је радио експерименте на
животињама т. ј. радио је својом бацилом
изазвати колеру у животињама, по је пре-
трпано у почетку неуспјех. После самоме
Коху и другим експериментаторима поје
за руком, да изазову колеру на неке и
м-реке свиње, која је имала епидију кар-
тину азијатске колере. При свом експе-
риментима Кох је морао неутрализовати
жедаучи сок у животињама, јер је бацила
врло осјетљива и гине у желудцу, с друге
стране под уливом силног покретања

Острошких Грела, на повирује из оне
густе зелене дубраве и бијели се као
бијела птица лабул између помућених и
узбурих вавона.

— Видите ли ову густицу пенел
Манастира? а љешне ћемо је видјети када
према не дођемо, — рећи ће Срба Злато-
гађе, који нам је свијем путем причао по
нешто из својег ратовања, а особито за
оно денет кривих дана из Острошких
Грела. — Оно је Дабел Грм. И ту сам
на мук био с једним љубавном седам-
десет едне године, кад оно издржало
девет кривих дана. Нађосмо се — не знам
ни сам како у оној тресци и ломљави —
један према другоме на некој годичи-
ници изне Хајдана моста. Није се има-
ло вада ондашњи, ни заварати оно,
што во биемо оба једнак потпуни,
нега длаки, на се ухвати у контакт преи
на први и пошес по онеме заједку.
Бијекле смо нас прва и вадају као туча;
и стоји, хваја Богу, пенел оншких грела
ишчисти ишчисти, е би река да се небеса
изајају. Јакошма ишчисти и ујакошма, а јунак
што што доже Турчан да буде; а ја мали
што што видите, еми пуши и тирејаста,
а нешто онет хитар и падаст, а доста при-
себе; учали му се гарни, на га подби и
пошес преко неких сузварака, доде му
се заплети не поге, на уљери наузник међу
неке криве као да у жајбе заваде. Кини
ја тада ратан, на отешчи мило на страну,
кошма ми бјеше на дохват, и пошеси га
прије по је имао када бијети на поге, да
се онет са мном појака. —

На то ће један из друштине:

— Вада дозлогрдиш ни већ и то твоје
јунаштво. Ради бих да је тај љубави,
те си га пошјекао, данас жив, него да ми
дарује Господар најбоља читак у савиљу
Никшићкоме... Видјерте ми брђо — не
бих жалио томе несретном Турчину, да је
жив, тајни давати! —

— Имаш разлог; а ја не бјех бети-
јати и причати о јунаштво онеме, који не
зна што је јунаштво, него мисли, да је
је то купце и кривога.

У толико нам је болани Дојини пје-
вао као уа гуело јуначку пјесму о вели-
коме војводи Мирку Петровићу Његову,
како се био зашвори у Манастиру Острогу
су неколико храбријех Црногораца, на
по-моћу Бољом и св. Василија, а издржави-
ним својим јунашством и нечувеним по-
жртвовањем, обрало ту ериску светину
од нешаројне Турске силе, да је не по-
хира и онази. Весело бјеше болани
Дојини зашвори јуначкову одбјеге и раз-
бијене турске појске, гдје се оно жаи:

Просто било Војводи Мирку,
Што нас озби огнех са пушка:
Јунак прави, на се мушки брани;
Ма не просто старцу Василију,
Што нас доби дивљом и каменом!

Били смо од врлине на једно пет шест сто-
тина крока далеко, на да се навеземо према
Манастиру. Тада ће воја наредити, да се
уставе кола; а ми да сидемо и да прена-
лимо тај пут пјешке из побожности према
св. Василију.

— Томе Бољему угоднику — рећи
ће воја, — томе ерискем заштитнику
долазе ијери Срби на поклон не само
пјешке него и боси, у тирејаста, да ће
им Бог и св. Василије помоћи. И ко му је
тако претицао и претица, свестац га
никада не забавља ни на томе ни на
ономе свијету. А наша је вјера, браћо,
— лијена ериске православна вјера —
тако дивна и пушка, е — Боже уклони,
да је није! — требало би је створити;
јер Срби без не шти је могао ниш
може бити. Вјера и пошесици, наше
ерике гуле и наши ериски манастири,
сачували су међу олам горама ериску
пјешку, да се не угаи. Што би данас Србин
би, да није било Црвена-Лаза, Крча и
Круса, Острога и Граховца? Зашеши
јуначким споменицима неумрлих наших
предака, које није вјештак начинио из
брајора и од брњаке, него их сам Бог
створио од овјех прата а тимора; а
неушеним призивањем и благодарношћу;
појмо пјешке и одјмо увијек пошту
ономе, ко је заслужије! —

Кола су пројурила наприје; а ми
један за другим, гологласни, корачали
емо пољак кретах се часнијем крстом и
молећи се Богу и св. Василију, да нам
сиуда буду у помоћи.

Према Манастиру, гдје су нас и кола
чекала, има лијени хап. Ту смо се устали,
на наплату у савиу св. Василија. Здравину
и славу пошатило је ештина метана нешто-
пука тако, да је Отока под нама тупиља.
У толико заједнице двојца из слава:

Сво у славу Бога великога,
И ерикега свога Василија!
А ви здравље Његовог свештенога,
Николаја Петровића заја!

Отвори се одмах црногорско хоро. Момци
раздигаши, а свакоји јави као крм, е-
доче прати на онеме равноме Његовоме
путу као по тавану. Подижује соко соко
ласто, а сваке момак момачки, а нади јунак
незадржано, а размише те у свом као
муња; рекао би све се диже — све
пошети.

Тада ће покрштени Ђаво, господи
свијетник:

— Пјешките ви и сваките — де шужо
и де абашо, — кошма хећете, ма — ја
ћу ниш. За мене је бола кушца разије
у јутро, него најбоља пјешма. Све некако
наше дивно и лијена: лијена слика, лијена
кула, лијени кин, лијени ешкови; лијено
то, лијено оно. А ја вам кажем — де
шужо и де абашо: — лијено је само: пула
чана и

— Како га онет кретиш! — рећи
ће мали Радифа дохваташи један
стојак испред хап.

Господи свијетник убиједи; али
доста при себа, умаче између оних ех кола;
на ће онда пошатице:

— Блажеши заграђушми! —

Омладина настави игру о пјешање не-
села и расплошана као пави. Није се то
душе ни свијетник и свијет пренебрега,
него је сваки — ари ће бити и по мало —
свакомо гдје животином капањом.

Брше више самога пута једна при-
лично висока, и равна плоча. Изгледаше

као да је Бог баш за то створио, да буде
говорица Цетинској омладини на ишчисти
цуту у Његове према св. Василију.

— Чујте!

Обрешмо се: а то један абла нево-
чно горе.

— Нијем у здравље цара од јунака;
владара и човјека, Његов и пјешки! —

— Живно Господар! —

Онда ће скочити други:

— Нијем у здравље Оне, која је
ушерила цара од јунака и напунила Ње-
гов Дом цијетом људских момака и
дјенојака: Оне, која је жива душа оншких
гора, а тобра мајка свију нас! —

— Живела Његова Милена! —

Међутим настаде неки журб, па —
у трен од она — пошетице све горе на
говорицу. Напунисмо један доста велики
пехар, па га дигосмо у вие. Ко га не
могаше дохватити, он што за њим бјеше
руку пружио. Настаде тишина! Тада ће
мали адојца потескујућа пехар још
ишчисти:

Дикемо те дени рола евога,
Удариши перода ерикега;
Јерком сушцу миде домовање,
Преходити ерике омладине;
Славе Куће узоритом крину,
Славог Она пошеситом ешву;
Надшмијеж мошма наших дана,
Удубељу цету од Бакана;

Његовој Свјетлости Његову Нашљаднику
Давиду!

— Живно!.. Ура!.. Живно!.. раз-
лијешине се Славева Гора, а одиваху
Острошких Грела.

Онда ће воја Томаш непуњен попи-
савом ратоншћу и веселем:

— Браћо! Онда је цар од јунака, велики
Његов Ишчисти, одржао оно десет крива-
и х х х х х, само да не напунити ни педла
своје земље мученима тадашње душмани-
ну. Тим пожртвовањем и нечувеним муче-
ним издржављем, он је ешето „савиљу“
омладина, да може, насупротив оних крива-
и х х х х х, прокодити данас ове веселе дане.
Одајмо за то вада харност и при-
знање старијема мученицима и борцима за

пријева изабача се на поље. Без неутрализације Кох није могао изазвати колеру, по том се не треба, да чуди, јер је познато, да животиње не бодују колером и тако значај Коховског открића не парализира се.

По морфологији бациле Коха представљају форму приврху палицила, (разумије се микроскопске величине), палица је на оба краја једнаке дебљине и округла. Тај колерни микроб одликује се од свих живих кретањем, које зависи од присуства на објекта крајевима палице неких особитих влакана. Што се пак тиче бијелог микроба, овдје се нећемо распрострањавати, јер је то чисто енциклопедијско питање, само можемо као резиме навести, да тај микроб није ни паразитски, ни патоген, и да је квалитету субстрата, т. ј. тога материјала, који му је нужан за раст, веома осетљив. Само у таквој средини, која има киселу реакцију, живот микроба гине, због чега као шта смо напоменули горе, и била је неудаћа Коху с експериментима на животињама, услед чега Кох и морао је највише посредством неутрализације парализирати шкољку дјелатности желудног сока, па тек онда изазвати картину колере. Коховски микроорганизам врло брзо се плоди и живи свуда у колонијама.

Да видимо како тај микроб се рећи један од највећих патржавања рода човјека, микроб ступа у наш организам. У том смислу можемо узети два пута: докуну апарат и желудак са свим његовим атрибутима. Што се тиче првог пута т. ј. грла и плућа, можемо рећи, да у тај апарат могу ступити бациле само у виду ваздушне прашине, но будући у таквој сухој форми погубају прије, но што дођу до грла, а и кад би оне дошле до плућа живе, ипак не би могле пријети у крв, него би морале остати у њима, дакле тај пут можемо савишено искључити.

Да се обратимо сад на желудак. Прије смо напоменули, да у нормалном стању желудак представља врло неугодну и шкољку средину за живот микроба због тако зване хлороводне киселине (Пее); значило би у први мах, да и овај пут није zgodан за ступање микроба у наш организам. Ствар састоји се у том: желудак човјека не садржи вазда једнаку количину поменутог киселине; тако да при нормалном стању желуца, како што бива при диспепсији, гастритима и др. паразити се секреторна функција желудачног сока те представља реакцију или неутрализацију алкалну; у другим случајевима замјештава се другима органским киселинама, које ипак нијесу у стању парализирати живот микроба. Осим тих патолошких услова и у нормалном стомаку може поменута киселина одсуствовати, тако на пр. празни желудак не садржи Пее, јер одјеливање њено почиње се од момента ступања хране у желудак.

Ито тако при пренуном желуцу после обилатог јела сва Пее сједињава се с бјеличевином хране и желудачни сок етане реагирати неутрално. При свјетима

пабројеним моментима микроби, ступивши у желудак, налазе врло zgodну средину за свој живот, тако да из желуца прелази у цријева подупуно живи. Ступање микроба бива такође при обилатом пићу, особито хладном, које не садржи путративних елемената тако на пр. хладна вода не задржава се у желуцу него благодарем контрактури (контрих мускула) прелази у цријева. И тако има врло много услова, при којима може колерни микроб проникнути у цријева, нагладајући на његову велику осетљивост к желудачном соку.

Пита се каквим способом прелази колер, зараза у наш организам? Једино тако рећи гњездо, од куда прелази у нас микроб, јесу нечистоће од колерних нацијелати, с којима долазе у додир људи окружавајући болеснике; јер нечистоћама излажу се разни предмети, највише кошуља и гаће, које, ако су још влажне те су zgodне за размножавање бацила, престављају најопаснију средину за човјека. Ту највише страда медицински персонал и праће перући хаљине болесника. Осим тога коховске бациле падају на разна јестива и пића или се тула преносе разним инсектима, особито мухама.

На воду роду у ширењу епидемије игра вода, ако узмемо у обзир разне цијеви употреби воде, (за пиће, бијељење вана и мјешка, готовење јела, плакање судова, прање хаљина и др.) нама ће бити сасвијем јасно, да заражена вода служи најважнијим фактором у ширењу колере. Пешчине. Путном прелази зараза у воду врло су разни. Најчешће она прелази у убавне, канале, прудове и т. д. из заражених бунара, бунара, прања хаљина и др. хоће ли се дати индивидуум заразити колерним микробом, ако је овај последњи пријети у желуцу, зависи од индивидуалне наклоности. Ако се у желуцу садржи довољна количина Пее, микроби гину, а ако и прије у цријева жива благодарем перисталтици (кретању) њиховој изабачају се на поље без опасности за субјекта. Доста важни степен има у борби с микробом и епитимијом (судува марица) цијева, који ако побједе микробе, болесник добија само лаки пролив, у противном случају тешку асептичну колеру.

Из горе наведеног можемо резимирати ово: да људи који страдају разним диспептичким и гастричним болестима, не довољним одјеливањем Пее, претоварењем желуца, слабом перисталтиком цријева и ослабљеном функцијом епитимија имају највише шанса разболети се од колере. К томе се могу још додати стари и слаби организми.

На ширењу епидемија између метеоролошких услова на првом плану стоји утицај температуре. Висока температура у великом степену прија многе колерних бацила, по велике жетње врућине поддржавају их сушење а ефемерално и смрти, а с друге стране те врућине пријају многе, тако рећи непријатеља коховских микроба, тако званих сапрофитних бактерија, које тамане прве микробе.

Из овога се види, да утицај темп. ратуре није веома велик и заиста највише епидемија догађају се у проље и јесен. Зимске студени и мразови и ако прекривају јесене епидемије, често с прољећа почињу опет свјетловати, јер микроби сасвијем не гину, а као успавају. Суви ваздух не прија ширењу епидемије, то се може рећи и односно спазних и дуготрајних кишних, које перу с предмет а заражени глави не чистоће; напротив узјерена количина атмосферских талог прија колери.

Својетна земље утицају на ширење колере, по не у смислу учења теорије локалности, а способности земље унемати из нутрија, конала и бунити нечистоће колером заражене. Односно важне улоге, хоју има вода на ширење епидемије напоменули смо горе, из чега можемо закључити то, да у болни дубоко ископани и лијено уређени, као и цијеви, које снабдевају вароши из далеких резервуара до нека степенена могу гарантовати од заражења воде.

Латентни период (скривени — инкубација) т. ј. пријеме од момента заражења до првих симптома (знакова) болести у средњу руку износи 2—5 дана. Инкубација зависи од многих услова, особито количине отрови инфилтрирајућих микроорганизма и индивидуалне наклоности болесника.

Клиничка картина колере зависи од интензивности заражења с једне стране и субјективне наклоности с друге. С те тачке гледишта разликују три стадијума колере: колери пролив, колерицу и асептичну колеру.

Колери пролив карактерише се у главном: теготом под озлицином, слабом апетитом, грајом у трбуху, жидком и честом дефекацијом, која у почетку има карактерна својства, а с честошћом дефекације нечистоте губе своју натуралну боју. Дале при овој степену колере бива главобоља, грчеви у ногама и други симптоми. Само по себе колери пролив риједко води к смрти, изузевши сиромаше, старце и људе са слабом конструкцијом, но је опасан због тога што може пријети у амидни период. Колери пролив траје од 6—8 дана. Болесници, који имају колери пролив, најопаснији су у смислу заражења за окружавајуће, јер они не сматрајући себе сасвијем болесне продужавају обичну своју професију, често путују и остављају на разним мјестима нечистоће, које служе новима огњиштима заразе.

Колерица обично почиње се изненада ноћу. К обилатом и честим воденим дефекацијама примјештава се обилат и често бљвање. Нечистоће у почетку имају још свој енциклопедијски заудар, но после губе боју и падају на воду од обареног ориза. Овај степен колере много је тежа од првог и али долази непосредно од колери пролива или се појављује самостално. У једном и другом случају болесник може оздравити, (траје 10—14 дана) по може добити трећи стадијум — асептичну алгијну колеру.

И овај стадијум, аналогично првом,

може се почети или колер, проливом или самостално бурним појавама, које воде у неколико епата к смрти или се продужава неколико дана и нећења. Алгијна колера је најопаснији стадијум: бљвање и дефекација долазе до шахшаха. Грчеви појављују се у ногама; глас престаје се промуклим (vox cholericus). Температура тијела пада до 34 и чак до 31 градус. Највише се охладје ноге и руке, затијем лице особито нос упи и на носетку језик и постепено охладјење прелази на сво тијело. Црте лица изражавају велику страдање, образи престају се угнутјема, нос остар, очне руне (прбите) удубљене, трепавице подизају се (facies cholericus). Главна локализација процеса свију три стадијума налази се у цријевама, али ипак при секцирању дјелова примјештавају се, као пошљедце, и друга анатомска измјена у свим готово органима.

Што се пак тиче терапије т. ј. начина лијечења овдје нећемо говорити ништа, јер је то питање, које интересира само специјалисте.

Профилактика. Задаћа профилактике састоји се у том, да се с једне стране предузму најстрожије мјере, како се не би могла болест из болесног суједног мјеста пренијети у здраво, а ако се већ пренијела, да се постарамо прекинути ширење епидемије, то је тако звана општа профилактика.

Лична профилактика стара се о чувању здравља појединог човјека. У смислу опште профилактике све државо одређују карантине и најстрожију дезинфекцију путничког пртљага, чим се појави колера у суједној држави. Исто тако кад се појави колера у каквом мјесту, држава мора се изолирати од њега. Не гледајући на те државне мјере, ми к великом сажалењу видимо, како колера прелази из једне државе у другу, а међу тим колер, микроба откривена је, а не добила се довољно практичног резултата. Наука се може борити с колером, (т. ј. епидемијом), но се не може борити с непосредношћу и немарношћу људи, којим се повјевају каратине мјере.

Што се тиче личне профилактике, из онога што смо рекли о способу прелаза колерне заразе у наш организам можемо разумијати ово: Свако јело: месо, рибу, јаја плодове и др. треба добро сварити или испећи. Млијеко нити само варену. Содову воду и друге алкалне минералне воде избјежавати, остале *) киселе минералне воде употребљавати. Исто тако лимонад и вино (само старо) могу се пити. Не треба јести ништа хладнога, јер хладна јела проузрокују, те храна из штомача прије прелази у цријева, тако да нема довољног времена, да се подргне функција желудачног сока и микроба прелази у цријева жива. По могућности старати се јести дома, а избјежавати крме, гостионице, ресторани и др. јер у њима обраћа се врло мало пажње на хигијенске услове. Сваку болест желуца и цријева лијечити.

*) Јер оне неутрализирају реакцију желудачног сока.

врет чаши и слободу златну; а радимо вазда, као што се и пристоји омладин, мушком а петрајом снагом. Ми имамо пред собом дјетића, који је узор и душа омладине, и којега би сваки од милости у њедра носно. То је Његова Свјетлост, Њаз Престолонаследник Данила. Које смо овако по нашој — по омладине — ону здравцу сада дигли. Ми немамо писаних правила нашега задатка; али Њаз Наследник, чим се је нашао мушком снагом, разумије је и највећом мадавачком одушевљењем одобрава наш програм: свјетлост гдје је мрак, истину гдје је лаж, правду гдје је кривица, слободу гдје је робство, а пром а накао на светлост и погани докле им траг не петрајимо. Тај програм смо ми примили и научили од нашега цара од јунака, као највишу стазу, по којој ступамо к нашем циљу: јединству српскога народа. Ми треба за то тај програм да чувамо као светињу; њега да се држимо као зманета вазда и на свакоме мјесту, гдје се савијамо, ми омладина, око нашега златног бора, премисла Њаз Наследника Данила. По примјеру узвишеног Свјетла Родитеља, Он нам даје увијек маха и полета; а ми треба за то да смо пред њим увијек отворенога чела, чисте душе и непитане ријечи. Видје, према оном славном Манастиру, обдарени благослом св. Василија, а пенујећи и заштити љубављу Њаз Наследника, предлажемо, да се по данас назовемо најопширнијим српским називом: „Друштво Горскога Вијенца“ под заштитом св. Василија, а под покровитељством Његове Свјетлости, Њаз Наследника Данила.

На то ће сваки завикати:

— Слава заштитнику св. Василију! Живо покровитељу Престолонаследник Данила! Ура „Друштво Горскога Вијенца“! —

Цика пушака не даваше једна другој издушити.

Отоле смо се заврнули Дреновачком Отоком, на преко Перова исправили право на Богетиће, гдје нас је спремао ручак чекао.

Одједасмо се кола, на посједамо за постављени сто. Печина дебела, а добро печена и утијана; хљеб, погача од њеке бјелце пшенице, као симит; а црвена винка вино могло би га у марами носити и на рану привити: почесмо се тако слагко прихваћати, да нам нишине завидјети и који му драго Швајцарски туриста.

Готово бјесмо на по ручак, кад у толико пријемне и суштинне синоћне пријатељи и познаници, познаник г. Ј. Сундич и главни кмет-учитељ г. проф. Војко Новаковић. Поштованим старцима учинисмо мјесто у чеду трпезе до нашега вође Томана, који их том приликом и поздравил од стране омладине: гоен. Сундича као врлога песника и апостолу братске пзм саопче између Срба и Хрвата; а г. Новаковића као ревносног учитеља, који свуда по Црној Гори има не само младих, него већ и сјидних својих ученика.

Нађосмо ту и Њаза пона Јока Мартиновића, који нас је пјешке на опанке, струком на раме а острауном у руке, претекао преко јуначкога Клева на крајини и чекао на Богетићима. У њега лијеви ермјаи хаџар, на кад поче нецива сјећи, рећи ће му неко из дружине:

— Чувај Њазо, да којему дроб не проенети, с сам цуо, да овдје не виде из брва ништа!

— Нијесмо ми Рошчани — примјетиле једни мјестанци испред хапа; — ми чистито нецива.

— Онда ошроста, брате! а ја мишљах, да ви и подбрац нецете, — навиши се тобож онај наш.

Ту је било истанске пале и окозо неких реса од струке.

— Има ли овдје каквога браственика Трке Главоруба? — зашитае један од постаријих наших враголана.

— Има: оно ја, ако је послао коју цару, ка' је понао у свијет на добри

пут има већ толико година! — пријавиће се неки маличко мањаница.

— Нијесам ја дошо пара, него дошо да панатим неки стари дуг од њега — рећи ће ка' бајати озбиљно враголан.

— Е, кад се тиче дуга, онда Трка Главоруб има ближијих рођака од мене — одговориле маљичко, на слаже раменима и шаје у хан.

Спонадасмо нашега враголана, да нам каже какви то дуг данас тражи од Трке.

— Боже љуви оно истину казати — отпоче наш познати дружењак. Пагга ме пут шездесет девете године, те ноћих у овај иети хан. Не бјеше то полац као данас, него неки мали кућерак, да си једна главу могао склопити; а стискао мраз и лед, да коет од меса отпале. Склопи се ја у ту избу и притри уз нешто мало сува да, на се на оно нешто мјесто подабри покрај огња и покри струком мокром као вода. Ту се грчи и хујај, дако се згријем, не би ли ме сан преварио, да мало тренем. Таман бјех почео куваати, али ми се чини да нијесам ока сводио, а то мене нешто потеже за струку, на све лако полако, докле ме не откри. Што ће оно бити? — мислим — на се исправим и у нешто мало руметинове лабудине пропирим, на погледам. Зачудим се кад видим краву у дно нота, гдје без икаквога стида и ерама, жваће и прежива ојаћеле ресе од моје струке. Вини ви нијесам сна унио од страха, да ми се та црвена крва — црка вица је напела тамо љу — не довати и лета од гуњине. На имам ли разлог, да данас тражим, ако ништа друго, а оно барем оне огрјеле ресе од нове новцате струке.

Платисмо рачун, на се замио По вијеком страном на Стубицу. Са Стубице обрнуемо низдо преко Пандурице на Пријесну; а отоле славним Њикшићим подем покрај Кличева и преко ријеке Мрковице де право у бијели Оногонт.

Возећи се преко Пандурице, откуда се први пут виде Њикшић, зајјева неко са првијех кола:

Седам пола окоо Њикшића, Свако поље по триста читлука,

Ма читлука нема ниједнога
Ка читлука бегу Мунгоша;
И он ће му пустим останути,
Ако адрво буду Црногорци.

Са Пандурице отимље се поглед преко свију Њикшићких поља, чак тамо далеко уз краву Дугу и Голију, најчувеније кланце јадиковце. Поглед на тај јуначки богаз изазва у омладине познату пјесму, гдје се припјева:

Зачуди се Дуга и Голија,
Куд се беде Шћепан и Илија.

Помнијући те два бесмртна јунака и борца за слободу, омладина је поскудала канице, па, пјевајући ону нитенку појајичку пјесму из Балканске Царице:

Она к њи х витезова
И велика царства желе...

поздрављају је јуначки њихов прах са усликом „слава“ и „вјечни спомен!“

Вини Пријесне закитили смо сва кола зеленијем грњем, између којега се поносито вијаху Њажеви барјаци.

Тако начинени, а сви весели и раеноложени, удегли смо у тврди Оногонт уз грмљавину пушке шестотуке и пјевање историчкога брдојава великога Њаз Наследника, који је послао Својој Узвишеној Супрузи кад је Њикшиће освојио:

На бијецу Оногонту
Заспана се моја није;
А Памисаи Војвода
Под пом рујоу вицо није;
Оно њега барјактари
Затражали ка' орлови,
А Њикшић ејетни тужни
Сад су мени сва робови

Први поглед на украшене вароши; наш сузрет са г. војводом Шаком Петровићем, намјесником округа Њикшићкога, на главној пјаци; дочек управитеља вароши г. Ђ. Келовића и његово заузимање о нашем коначу: све је то поближего Новаковић Грујица; али како не бјеше присутан при закључку данашњег путописа, остависмо, да нам то сјутра исприча.

И би свјетлост и би мрак.

Дан трећи.

(Наставиће се.)

Што мање употребљавати физичког и интелектуалног труда и пензионирати се колере.

Ковсбах савјетује, као предупредујућу мјеру, узимати од 8—10 каплица хлороформе (Псе) киселине 3—4 пута дневно после јела. Овај врло рационални савјет објасњава се тиме штетним дјелством на микробе Псе у желуцу, о ком смо неколико пута говорили.

Књижевност, умјетност и просвјета.

Лорд Тенисон.

Загребачки „Обзор“ доноси опет из пера познатог младог српског писца следеће рте скоро преминулог енглеског pjesника:

„Нијесам никада видео свриштку тако тиха и тако славна“ — рекао је љекар, који је био присутан, кад је pjesник лорд Тенисон умро.

Физично био је лијепо човјек: могао је служити моделом ловца, који је презирао љубав Федрину. Широко чело — дуго обилне косе — руке елегантне — уста фина, као да су које красне жене — поглед дубок и озбиљан непод густих обрва — сиренски глас: то је био у физичном погледу Алфред Тенисон.

У моралном? — Био је човјек, који је волио сијати о себи. Љубио је народ, али је презирао масу. Презирао је све, што је било банално и конвенционално. Ко није у Инглеској прочитао његове стихове, његове pjesме? Стихови и pjesме Тенисона броје на милионе читалаца; на хиљаде и хиљаде оних, који су с њим плакали, с њим сањали, с њим љубили. А ипак ко је у интимности познавао овога човјека, коме се је он одкрио? Своје је симпатије давао или генијима или једноставним људима: никада оним, који су имали mediocritas, не дакле огромној већини. Ведаке није трпио. Жене су га обожавале: он им се није приближавао. Салони су га желали и позивали: он им је одвраћао леђа. Прије него се је оженио било му је драго екитати се особито по ноћи, да чује вјетар пум! После је по се је оженио, по ноћи се није скитио, али зато ипак је љубио самоћу: самоћу шуми и самоћу далеких самотних обала. Гледстон му је био пријатељ, а он Гледстону. Гледстон је чинио, да га краљица именује чланом горње куће. У горњу кућу није него један пут дошао. Када? Кад се је имало одлучити о закону, који је на два милиона грађана раширио изборно право гласа. Дошао је, да и он за тај закон гласује.

Умно? Ако се под интелегенцијом разумијева неки пратични смисао ствари, тога није имао. Мелодијно пјевати своје стихове, то је дивно знао: умовати на начин, да би задовољно оне људе, који се зову интелегенцији, није.

Писао је драма, али те нијесу усјеле. Што ли је дакао био? Што чини његову величину? Био је краљ лирске поезије у Инглеској: био је прави лирски pjesник: дивљак, чист, божанствен. Ко је као он, после Шекспира знао обухватити, загрбити цијелу инглеску душу? — Јесте ли чули цркунтање славуца? Тако је мелодијозна и његова pjesма. Јесте ли виђе ли снјег? Тако је чиста, бела његова; поезија. Осјећа природу; љуби људство; тумачи вјерно људска чувства; слика карактер; пуц је душе и покрета; љуби, наиван је, племенит је. У његовој поезији има добротности Вордсворта, љубљивост Колериджа, ерчије Бирона, грације Кетса — али Тенисон остаје увијек Тенисон. Динам је особито, кад поезију довађа у сугласје са знаањем. У опште она која љуби, у поезији се обраћа сунцу, у опш вјенчања. Тенисон се обраћа земљи. „Орени к истоку, сретна земљо, отми се свијетлини тога епурога запада. Од огњених вршала дана, који умире, крени, сретна зпјездо, к истоку, док се дигне зрачна твоја другарица, да ти тамна леђа расвијетли са својом сребрном свијетлост и да се огледа у росне очи, које ме проматрају са дубине онога шутљивог дола. Ох! У твом мирном крету поведи ме са собом; заохени се таласима небеско свијетлости; понеси ме пред брачну зору, пак, другим окретом, понеси ме напокон к толико жуђеној ноћи“.

Артур Хадам био један од најбољих и најинтимних пријатеља Тенисонових. Имао је да ожени сестру pjesника; али умре. Та смрт побуди у Тенисона толико мисли; те смисли изразити у стиховима. Те је стихове pjesник приоблио г. 1850 — седамнаест година после смрти његова пријатеља, под насловом „In memoriam“. То је једно од најљепших дјела pjesника. У том дјелу говори гроб пријатеља; говори онај други свијет. То је сан Хамлета, који траје десет година: то је разговор са смрти. Све је у њему болно: конач је хипна.

Толико је тога писао Тенисон. Много тога, истина је, и невриједи: невриједи особито оно што је писао као овјенчани pjesник у станавитим приликама.

Пјесма се не наручује. Али између осталих његових дјела, која умријети неће особито се издичу: „In memoriam“ и „Краљеви идили“.

Краљеви идили — „Idylls of the King“ — који су први пут изашли г. 1858 — идили су то митичнога инглескога краља Артура и његових другова. У тим идилама налазимо на неки начин средњи вијек, који је толико занима Инглеze, јер је средњи вијек за њих стари вијек. Средњи је вијек за њих неиздриив извор поезије. Символизам средњег вијека — религија и поезија онога символизма — природен је инглеској души. Краљ Артур интересира Инглеze, дига их, узрујава их, као што нас стара која обитељска успомена.

Цијеплачни немачки критик не би знао како да класифицира Краљеви идили. Јесу ли епонеја? Нијесу. То су — како каже један француски списатељ — одломци епонеје, то су списе слике. Но ако се класифицирати недаду, тим њихова вриједност непада. Генији — као Тенисон — отимљу се правилима: не требају их. Тенисону су биле 82 године.

Тако и он оде. Прије двије године умре Бронинг. Сада када је умро Тенисон, остају још два велика pjesника: Морис Швинбурн.

Неће ли се нових родити? — Тешко је то питање. Свакако овај је вијек био у сваком погледу славан за Инглеску, који је либерална странка — дошавши на власт г. 1831 — са својим социјалним и политичким реформама препородила. Нећемо спомињати оне, који су свој рад почели у прошлом, а наставили у овом вијеку; али једино овом вијеку у знаости припадају Дарин, Тиндал, Хуксеј, Херберт Спенсер; у роману, Булвер, Дикенс, Таке-рај, Елиот, да друге прећемо као Диера-ла, Тролопа, Марена, Колинса, Линтона; у повјести Халам, Гроте, Меривал, Пал-граве, Фроуде, Фреман, Станхоне, Букле, Макалај, Карлиге; у поезији, уз Роберта Бронинга и сунругу му Јелисавету, Швинбурн и Тенисон.

Колико би боље било, кад бисмо све оно вријеме, које тропимо кад немачких књига и новина употребити да бар нешто упознамо инглески језик и инглеску литературу!

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ.

Цетиње, 23 октобра

(С Двора.) Његова Свијетлост Престолонаследник Књаз Данило провео је четири дана у лов у Зети, одакле се у понедјелник вечер повратио богатијем плијеном, као што се већ научио. Ту је било до 160 комада, међу којима 12 зечева и преко стотине изврне летуште дивљачи. И то још прије него је снјег по планинама пануо, и прије студени!

— Исте вечери имао је част новонаименовани први секретар аустроугарског посланства г. де Калемберг, да буде позван у Свијетли Двор на чај, којом је приликом први пут био представљен Њезином Височанству Књазица Милени.

(Одлични гости.) У понедјелник су стигли на Цетиње честити Дубровчанин: г. гроф Брђица Кабога са својим пашацем Маркесом Полезини из Паренца, г. Матеј Шарић и др. Н. Зивовић. Сјутри дан су имали част да буду примљени од Његовог Височанства Господара, који им је изволио ставити на расположење параброд „Даницу“ до Плавине, куда су одишли у лов у сриједу са одабранијем друштвом одовле. Јучер су се повратили у Котор, гдје их је чекао јакт грофа Кабога.

(Личне Вијести.) Г. Беринг представитељ Инглеске повратио се је са свога дужег отпуста из Инглеске. — Г. Владимир плећ. Будисаљевић, други секретар аустро-угарске легације, повратио се са фамилијом са свога дво-мјесечног допуста. — Овдје је проба-вио неколико дана г. Голшер, црногорски консул на Матли. — Јучер је пришио на Цетиње г. Јован Модлиба лекар опћински из Новог, да захва-ли на добивено одликовање Давилов-јем орденом, а данас је имао част да буде примљен од Његовог Височанства Господара.

(Извоз стоке.) Ове педјеље кре-нуо је из Бара „Јарослав“ пут Мар-снље са преко 3000 комада овчије стоке; а један параброд инглески испод Котора са говедима пут Малте.

(Пошта и телеграф.) Управа по-ште и телеграфа разаслала је свима поштанским и телеграфским штацијама распис 10 октобра 1892 под број 1830, којим се наређује, да се огњем уни-штанају све телеграфске копље, при-знанице раздавања и копље прелазних телеграма те их има, листе пошних и дошних препоручених писам, и ре-цеписи раздавања писам и дилижанце, што су старији од три године, а само да се у архивама чувају они списи од пошљедње три године. Ово уни-штанање ће се вршити 15 новембра, и за то ако ко имао потребу од ста-ријех од три године вишеномених списа, може добити дотични пренис ау-тентичиран уз награду одређене таксе.

ЧИТУЉА.

† МИТАР ИВЕЋИЋ, учитељ.

Послије дугог боловања од сушнице нестале нам с овога свијета неуморни раденик на пољу просвјетном; мати земља прими у наручаје своје љубљено нам тијело честитог и вриједног учитеља осн. школе — Митра Ивеџића. — Покојник предаде своју племеницу душу Богу 8 тек. у 9 сати послје подне; сјутри дан на 4 уре пос. подне тијело његово опојано је и сахрањено пред саборном мјесном црквом „св. Николе“ од г. г. свјештеника, Јована Вујановића и Бура Вучковића. Спроводу је присуствовало овдашње чиновништво и грађанство у великом броју, и ако је дан био доста кишовит. Такође и са стране било је учасника — његових другова — г. г. учитеља барски, који су похитали били да свом другу потољу почаст одаду. При опјелу у цркви држао је ехолоп говор г. Андрија Јовановић учитељ Оцињски. Овдашњи губернатор г. Војвода Симо Поповић изволио је послати му дивни вијенац од природног цвијећа.

Ко се изближе познаје са покојником, ко зна његове врлине, његов карактер, његову доброту и његову бољијест, није могуће, да не пролије сузе низ образе и рече: „вјечна му памјат и лака црна земља!“

Покојник је имао — како ми казују — 27 год.; родио се је у Рису, те је и основно образовање добио. Затим је изучио 5 гимназија у Котору и 2 у Задру са одличним успјехом. Још као ђак тежио је за слободом и у прениркама политичким буде окривљен, те добјежа овамо у ово поносито стијење црногорско — те је проживио 5 год. као учитељ. Најприје био је учитељем у Морачи, затим у Бару, а назад овђе, те и кости своје остави. У служби својој био је свагда тачан савјестан и реван; у животу свом чист, примјеран и узоран, у опхођењу са старијима по-низан, а према млађима предусретљив. Пред учитељством црногорским предочио је на пољу књижевном, на ком је са доста добрим успјехом радио. Он је био сарад-ник некадашњег „Драшкова Рабова“; за-тим има његових бесједа, одштампаних по часописима српским; pjesама, пријевода и другог. На све ово пот-писивао се је обично „Косовка Дјевојка“. Осим изданих радова његових, нашла се је по смрти његовој читави књига у руко-пису pjesама, пријевода и при том: „Географија Црне Горе“, коју је дао био на оцјену просвјетној Управи Црногор-ској; по доседе није дала још оцјене о том дјелу. На два дана пред смрт своју, наш вриједни Митар прегледао је свој рјечник још нештампаних ријечи народних, које је он вазда брижљиво кушио, а мало дана пред тјјем, осјећајући већ крај земнога му живота, превео је ону лијепу Некрасовљеву pjesму, коју смо му нашла крај самртне постеле:

Спавај — спавај.
(Некрасов)

Одољети никад, — но ме муче,
Обузиљне чага...

Ка' жртву на клане, црна рука вуче
Боловања данг...

Те си, музо, те си! Пој, ка' што он прије:
„Нема нише pjesме, мрак е' пред очи пије“:

„Да умрем!“ — пољу — наде више није!
„На штакама само доукох се амо“

„Да т' то штаку слушам на мотику црну...
Све се лисне чује... и ушта епо...“

Зар те лисне нема, свемогућа жено?
Пјеснику се pjesма прекиде, утрну.

Ал' пред ноћу, којој — у Бога је зора,
Сам нијесам, мислим... Чуј! дивнога збора!

Чуј ријечи слатке миле моје мајке:
„Врјеме ти је, жаропек је лут!“

„У хаад мира врјеме т' починути!“
„Заспи, заспи, мили сине мој!“

„Смрт је труда вјенац презељени,
„Роб сад ниси — цар си окруњени“;

„Ничије се владети већ не бој!“
„На гроб није страхан, ја знам добро што је“;

„Ту се не бој муње, грома.“
„Не бој бича костолама,
„Не бој лавца ни окови
„Нита мача, нит' отрови,
„Не закона, бевакона,

„Нит' олује нити бјесел,
„Не бој љупка јакана
„Нити суза нит — неча.

„Стриелини, заспи мучениче!“

„За своју се отачину нади —

„Вијет срећу, слободу и горду: —

„Е — па спавай, спавай, рдио спавиј!“

„И јуче те — знадем — вриједала, сине,

„Пропалије душа отрована алоба;

„Па да за ну не знош, да т' за вавди мене,

„Не плаш се ништа праведнога гроба,

„Од клевете више неће т' бити јео.

„Жив си нојан данак по три нута дао.

„А ни зима, богме, ту ти бити неће: —

„Саранићу тебе у само прошеће.

„Ни горког се не бој заборава,

„Вјенце држим у рукама, сине

„Од љубави и од опрштаја:

„Дар од твоје кротке отачбине.

„Свијетлост биће без упорне таме

„Пјесму своју чути ћеш — не сумњај —

„Изнад Волге и Оке и Каме —

„Еша спавай, спавай, роде спавай!“

Мир нека је пенелу његовом а вјечна
успомена међу нама! А. Ј. учитељ.

ТЕЛЕГРАМИ „БЕЧКОГ КОР. БИРА“.

БИОГРАД, 17 октобра. — Пре-сједник општине Маринковић и под-пресједници Вељковић и Илић затво-рени су због злоупотребе власти.

БУКАРЕШТ, 17 октобра. — Цар Вилхелм ће присуствовати вјенчању принца нахледицка румуњског, које ће бити 10 јануара.

БУКАРЕШТ, 18 октобра. — Параброд „Олга“ Гагаринова друштва, долазећи из Одесе, хтјела је ујести на Солуну, противу установљене ква-рантине, и повратила се тек ушљед четири метка из топа.

БИОГРАД, 18 октобра. — Ма-ринковић је стављен на слободну ногу. Истрага траје.

АТИНА, 18 октобра. — Пошто у Брајилу нема руског консулата француски консул узео је у заштиту грчке поданике.

СОФИЈА, 19 октобра. — Влада је учинила зајам за жељзничку пругу Хаснишан-Шумла-Трново-Ловча-Плев-на-Софија-Кустодил-Варна.

ФРИДРИХСХАФЕН 19 октобра, — Умрла је Краљица Олга.

ПАЗИЗ, 20 октобра. — Велики Књаз Владимир кренуо је у Штутгарт да преставља Цара на спроводу Кра-љице Олге.

АТИНА, 21 октобра. — Говори се да је влада румуњска искала мње-ње берлинског правничког факултета у ствари Запе.

АТИНА, 22 октобра. — Влада је разаслала окружницу на стране државе, у којој се означава опасност која пријети страпцијем поданицима у Румуњској и позивље посредовање сила.

МАДРИД, 23 октобра. — Ушљед великихх нередих истраживања, жен-дармарија је многе позатварала, и проглашено је обсадно стање. А пре-фект је збачен.

КОЛЕРА.

18 октобра.

БУДАПЕШТ. Од 12 умрло 12.

19 октобра.

ХАМБУРГ. Од три дана нема ниједан нов случај.

20 октобра.

БУДАПЕШТ. Од 22 умрло 6.

ОБЈАВА.

Број 911.

Даје се на знање свијема оншјема који при себи имају акција — (у оригиналу) — Цетињске Гостионице, да их најдаље до 1-вога јануара 1893 године поднесу, сами — или преко својихх пуномоћ-ника — потписатоме Мини-старству, које ће им глав-ницу одмах исплатити.

Цетиње, 16 Октобра 1892.

Министарство Финанције.